

นโยบายการศึกษาและความสามารถของรัฐไทยในการรับมือกับสถานการณ์ โควิด-19: ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา

| 44

ณิษภัทร์ กิจเจริญ

ปลายเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2019 รัฐบาลจีนได้ประกาศต่อประชาคมโลกถึงการระบาดของไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่กำลังระบาดอย่างรวดเร็วและกว้างขวางภายในมณฑลอุฮั่น ต่อมาในเดือนมกราคมปี ค.ศ. 2020 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้รายงานสถานการณ์ดังกล่าวอย่างเป็นทางการทางสื่อโซเชียลมีเดีย¹ ต่อมาวันที่ 13 มกราคม 2020 สื่อทั่วโลกรายงานสถานการณ์ใหม่ที่เลวร้ายกว่าเดิมว่ามีผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสปอดอักเสบสายพันธุ์ใหม่นี้นอกประเทศจีนเป็นรายแรกของโลกคือผู้ป่วยหญิงชาวจีนวัย 61 ปีที่เข้ารับการรักษาและยืนยันการติดเชื้อในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดนนทบุรี ประเทศไทย²

ในขณะที่กระแสความกังวลต่อสถานการณ์การระบาดเกิดขึ้นทั่วโลก รัฐบาลไทยโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขให้สัมภาษณ์ต่อสื่อขอให้ประชาชนไทยอย่าตื่นตระหนกต่อการระบาด โดยส่วนตัวของรัฐมนตรีมองว่าไวรัสดังกล่าวเป็นเพียงโรคหวัดชนิดหนึ่ง³ ประเทศไทยจึงยังไม่มีความจำเป็นในการปิดประเทศและให้ดำเนินนโยบายเฝ้าระวังเชิงรับเท่านั้น⁴ อย่างไรก็ตาม ในเดือนมีนาคม สถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยกลับเลวร้ายลงอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากกรณีแพร่ระบาดจากการแข่งขันชกมวย ณ สนามมวยเวทีลุมพินีทำให้เกิดการแพร่ระบาดไปในหลายจังหวัด พร้อมกันนั้นเอง

---

¹ "Timeline of WHO's response to COVID-19," World Health Organization, accessed August 25, 2020, <https://www.who.int/news-room/detail/29-06-2020-covidtimeline>.

² Elizabeth Cheung, "Wuhan pneumonia: Thailand confirms first case of virus outside China," South China Morning Post, accessed August 25, 2020, <https://web.archive.org/web/20200113130102/https://www.scmp.com/news/hong-kong/health-environment/article/3045902/wuhan-pneumonia-thailand-confirms-first-case>.

³ "อนุทิน" เผยส่วนตัวมองไวรัสโคโรนา เป็นโรคหวัดโรคหนึ่ง มั่นใจไทยคุมอยู่," Work Point Today, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563, https://www.youtube.com/watch?v=_onf32i-Rm4.

⁴ "อนุทิน ยันรับมือไวรัสโคโรนา 2019 ได้ ไม่ต้องถึงขั้นปิดประเทศ," 7HD, สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2563, <https://news.ch7.com/detail/390547>.

องค์การอนามัยโลกประกาศยกระดับสถานการณ์การระบาดให้เป็น ‘Pandemic’ หรือ ‘การระบาดใหญ่’ ทั่วโลกของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโควิด-19⁵

ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาทั่วประเทศจึงตกอยู่ภายใต้สถานการณ์การเฝ้าระวังขั้นสูงเนื่องจากเป็นพื้นที่เสี่ยงจากการรวมตัวกันของคนจำนวนมาก ต้นเดือนมีนาคมมีข่าวการปิดโรงเรียนที่มีความเสี่ยงบางแห่งในประเทศไทยอยู่เป็นระยะ จนในวันที่ 18 มีนาคม 2020 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกประกาศให้สถานศึกษาในสังกัดและในกำกับของกระทรวงทั้งในและนอกระบบจำนวนกว่า 38,539 แห่ง⁶ ปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษนับแต่วันที่ออกประกาศเป็นต้นไปจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลง⁷

สถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ที่ยืดเยื้อและรุนแรงทำให้สถานศึกษาต้องยุติการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนยาวนานกว่า 3 เดือน ส่งผลต่อผู้เรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัยที่มีจำนวนกว่า 10,960,406 คนในประเทศไทย⁸ การปิดสถานศึกษาโดยเฉพาะในระดับโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไม่เพียงส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ชะงักงันลงของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อในประเด็นอื่น ๆ อีกจำนวนมาก

ประการแรก การหยุดไปโรงเรียนส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างเป็นระบบของนักเรียน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในทางวิชาการ ประการที่สอง จากงานวิจัยพบว่าพฤติกรรมของเด็กที่ไม่ได้ไปโรงเรียนในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีความเปลี่ยนแปลงไป โดยมีแนวโน้มที่จะเครียดและก้าวร้าวมากขึ้น⁹ ประการที่สาม การหยุดเรียนของนักเรียนในวัยประถมศึกษาทำให้ผู้ปกครองต้องเพิ่มภาระในการดูแล ส่งผลให้มีปัญหามากในครอบครัวที่ผู้ปกครองต้องทำงานประจำ

⁵ “ไวรัสโคโรนา: อนามัยโลกประกาศให้โควิด-19 เป็น “การระบาดใหญ่” ทั่วโลก,” BBC News ไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563, <https://www.bbc.com/thai/international-51838536>.

⁶ “จำนวนนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา,” สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563, <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries06.html>.

⁷ บัลลังก์ โรหิตเสถียร, “ศธ.สั่งสถานศึกษาทั่วประเทศ ทั้งรัฐและเอกชน ปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษ ป้องกันการแพร่ระบาดโควิด-19,” กระทรวงศึกษาธิการ, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563, <https://moe360.blog/2020/03/17/%E0%B8%A8%E0%B8%98-%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A8%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0/>.

⁸ “ระบบคลังข้อมูลกลางด้านการศึกษา,” กระทรวงศึกษาธิการ, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563, <http://www.eduwh.moe.go.th/>.

⁹ Jiancheng Ye, “Pediatric Mental and Behavioral Health in the Period of Quarantine and Social Distancing With COVID-19,” US National Library of Medicine National Institutes of Health, accessed August 25, 2020, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7389340/>.

ประการที่สี่คือปัญหาความอดอยาก หนึ่งในประโยชน์ของการไปโรงเรียนของเด็กในครอบครัวยากจนคือการมีหลักประกันว่าอย่างน้อยพวกเขาจะได้รับอาหารหนึ่งมื้อ การปิดโรงเรียนทำให้นักเรียนจำนวนหนึ่งประสบปัญหาด้านความอดอยาก และทำให้ครอบครัวจำนวนหนึ่งมีภาระทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากเดิม และประการสุดท้ายคือปัญหาด้านความปลอดภัยและอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับเด็ก ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าการแจ้งเหตุกรณีการล่วงละเมิดในเด็กเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคมซึ่งเป็นช่วงที่โรงเรียนปิดลง¹⁰ และเด็ก ๆ ต้องอยู่ในช่วงกักตัว ในประเทศไทยเองยังไม่มี การเก็บสถิติอย่างเป็นทางการแต่เชื่อว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นไม่ต่างจากในสหรัฐอเมริกาและที่อื่น ๆ ทั่วโลก ทั้งนี้เหตุผลเพราะโรงเรียนไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่ในการจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้อย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังทำหน้าที่เป็นสิ่งที่อื่นอีกหลายหน้าที่ด้วยกัน

บทความนี้เป็นงานเขียนเชิงสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยด้านการศึกษในช่วงการระบาดของโควิด-19 ในระดับโรงเรียน รวมไปถึงสถานการณ์และผลกระทบจากการออกนโยบายดังกล่าว บทความนี้พยายามทำความเข้าใจกับปัญหาด้านการศึกษาที่เพิ่มขึ้นในช่วงการระบาดของโควิด-19 โดยมีวัตถุประสงค์หลักสองประการด้วยกัน ดังนี้

- 1) เพื่อสำรวจสถานการณ์ที่ผ่านมาและปัจจุบันด้านนโยบายและมาตรการในการจัดการศึกษาของรัฐบาลในช่วงการระบาดของโควิด-19 และ
- 2) เพื่อสำรวจผลกระทบจากนโยบายและมาตรการจัดการศึกษาของรัฐบาลในช่วงการระบาดของโควิด-19

มาตรการหลักในการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงการระบาดของโควิด-19 มีด้วยกัน 4 มาตรการ ได้แก่ 1) แนวทางหลัก 6 ประการในการจัดการเรียนการสอนทางไกลให้มีคุณภาพ 2) แนวทางจัดการศึกษาทางไกล 4 ระยะ 3) การจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจด้านการจัดการศึกษาทางไกลในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เขตพื้นที่การศึกษา (ศจก. Covid-19 เขตพื้นที่การศึกษา) และ 4) แนวทางการเรียนการสอนหลังการเปิดภาคเรียน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีแนวคิดที่ “การเรียนรู้นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้อยู่ไม่ได้” โดยประกาศแนวทางหลัก 6 ประการในการจัดการเรียนการสอนทางไกลให้มีคุณภาพได้แก่ การจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก การอำนวยความสะดวกให้นักเรียนทุกคนเข้าถึงการเรียนการสอนแม้ไม่สามารถไปโรงเรียนได้ การใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การนำ DLTV หรือเทปบันทึกการเรียนการสอนโดยมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรม

¹⁰ Jamie Grierson, “Coronavirus lockdown raises risk of online child abuse, charity says,” The Guardian, accessed August 26, 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/02/coronavirus-lockdown-raises-risk-of-online-child-abuse-charity-says>.

ราชูปถัมภ์มาใช้เป็นสื่อหลักในการเรียนทางไกล การตัดสินใจดำเนินนโยบายโดยยึดความต้องการของนักเรียนและครูเป็นหลัก การปรับปฏิทินการศึกษาไทยตามความเหมาะสม และการดูแลบุคลากรทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง¹¹

สำหรับนโยบายการจัดการศึกษาหลังการออกประกาศปิดสถานศึกษาชั่วคราว กระทรวงศึกษาธิการออกแนวทางการจัดการศึกษาในช่วงเวลาครบคลุมทั้งปีการศึกษา 2563 โดยมีแนวทางหลัก 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ช่วงเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการเรียนการสอนออนไลน์ ระหว่างวันที่ 7 เมษายน – 17 พฤษภาคม โดยมอบหมายให้ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูสำรวจความพร้อมของนักเรียนในการเรียนจากที่พักอาศัย อีกทั้งทางกระทรวงศึกษาธิการจะขออนุญาตใช้ช่องรายการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลเพื่อเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน

ระยะที่ 2 ช่วงทดลองจัดการเรียนการสอนออนไลน์โดยการเผยแพร่สัญญาณจากมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) พร้อมทั้งเปิดศูนย์รับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป ระหว่างวันที่ 18 พฤษภาคม – 30 มิถุนายน

ระยะที่ 3 ช่วงการจัดการเรียนการสอนออนไลน์และการเปิดเรียนแบบเผชิญหน้าในรูปแบบใหม่ คือเน้นเรื่องระยะห่างทางสังคมภายในโรงเรียนอย่างเคร่งครัด ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2020 ไปถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2021 หรือจนกว่าสถานการณ์จะคลี่คลาย และ

ระยะที่ 4 ช่วงเตรียมการการศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับประถมศึกษาไปสู่มัธยมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปสู่มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับมัธยมปลายไปสู่ระดับอุดมศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการจะทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่จัดการทดสอบและคัดเลือกอันได้แก่ สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังได้จัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจด้านการจัดการศึกษาทางไกลในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เขตพื้นที่การศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวางแผนประสานงาน นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนทางไกล¹²

¹¹ บัลลังก์ โลहितเสถียร, “การเตรียมความพร้อมของกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนเปิดภาคเรียน 1 กรกฎาคม 2563,” กระทรวงศึกษาธิการ, สืบค้นเมื่อ วันที่ 26 สิงหาคม 2563, <https://moe360.blog/2020/05/08/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81/>.

¹² เทอดชาติ ชัยพงษ์, “แนวทางการดำเนินงานของศูนย์เฉพาะกิจด้านการจัดการศึกษาทางไกลในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เขตพื้นที่การศึกษา,” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563, <https://drive.google.com/file/d/1L118JLRxKHX88DpOloSmlZxjL-xK7Lu/view>.

อย่างไรก็ตาม ในการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงกลับนำมาซึ่งเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาจำนวนมากที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของรัฐ ปัญหาแรกเกิดขึ้นในระบบการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมซึ่งเป็นช่องทางหลักที่กระทรวงศึกษาธิการเลือกใช้ การเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมนี้อาศัยช่องทางทีวีดิจิทัล สื่อที่นำมาให้เด็กเรียนรู้ได้แก่สื่อที่จัดทำขึ้นโดยมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวออกอากาศก็นำมาซึ่งกระแสวิจารณ์ถึงปัญหาเชิงคุณภาพและความถูกต้องของเนื้อหาและหลักวิชาการเนื่องจากตัวสื่อมีข้อมูลที่ผิดพลาด และเนื้อหาไม่ทันสมัย รวมไปถึงการออกเสียงไม่ถูกต้องตามหลักการในวิชาภาษาอังกฤษ¹³ ทำให้ผู้ปกครอง รวมไปถึงประชาชนทั่วไปเกิดการตั้งคำถามกับคุณภาพการศึกษาไทยที่บุตรหลานของพวกเขาได้รับ

ปัญหาต่อมาเกิดขึ้นในวิธีการจัดการเรียนการสอนทางไกลด้วยสื่อออนไลน์ซึ่งถูกทำให้เป็น ‘ความปรกติใหม่’ ตามนโยบายของรัฐ โรงเรียน นักเรียนและผู้ปกครองต่างต้องหาทางให้นักเรียนและโรงเรียนเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ นักเรียนซึ่งผู้ปกครองมีกำลังสนับสนุนและโรงเรียนที่มีงบประมาณเพียงพอ จะสามารถจัดหาอุปกรณ์ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน นักเรียนและโรงเรียนที่ไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์ดังกล่าวก็จะไม่สามารถเรียนออนไลน์ตามนโยบายของรัฐได้โดยปริยาย

เมื่อมีกระแสวิจารณ์อย่างกว้างขวางเรื่องความสามารถในการเข้าถึงอุปกรณ์ของนักเรียนจำนวนมาก กระทรวงศึกษาธิการจึงออกประกาศว่า การเรียนออนไลน์เป็นเพียงกิจกรรมเสริมก่อนการเปิดเรียนจริงแบบเผชิญหน้า หากครอบครัวใดไม่มีความสามารถในการให้บุตรหลานเข้าเรียนออนไลน์ก็ไม่จำเป็นต้องเรียนเนื่องจากการเรียนออนไลน์จะไม่ส่งผลใดต่อผลการเรียนและการเก็บคะแนนในชั้นเรียน¹⁴

นอกจากการเรียนการสอนทางไกลทั้ง 2 วิธีเบื้องต้น กระทรวงศึกษาธิการยังได้มีแนวทางให้บุคลากรครูจัดการเรียนการสอนแบบลงพื้นที่ โดยมีแนวทางคือคุณครูผู้สอนจะต้องกำหนดภาระงานและแจกจ่ายให้นักเรียนตามบ้าน หลังจากนั้นกำหนดเวลารับคืนโดยคุณครูจะต้องเดินทางไปตามบ้านเรือนของนักเรียนในความดูแลเพื่อเก็บรวบรวมภาระงานเหล่านั้น วิธีการเช่นนี้นำมาสู่เสียงวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นความปลอดภัย เนื่องจากการที่ครูต้องเดินทางไปหลายครัวเรือนจึงมีโอกาสสูงมากที่คุณครูจะติดเชื้อไวรัสและกลายเป็นตัวกลางในการแพร่เชื้อไปในที่สุด

¹³ “ดราม่าเรียนออนไลน์! เหตุเทพครูสอนภาษาอังกฤษออกเสียงผิดแกรมไ้แกรมมาไม่ถูก จนเกิด #saveครูวัง,” MGR Online, สืบค้นเมื่อ วันที่ 26 สิงหาคม 2563, <https://mgronline.com/online/section/detail/9630000052303>

¹⁴ “ไม่มีอุปกรณ์เรียนออนไลน์ไม่ต้องซื้อ กทม. ย้ำส่งครูถึงบ้าน,” Daily news, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563, <https://www.dailynews.co.th/bangkok/776437>.

นอกจากนี้ ในเดือนพฤษภาคม ขณะที่รัฐบาลยังไม่คลายการล็อกดาวน์ในระยะที่ 3 เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (เลขาธิการ กช.) ได้เสนอให้เปิดภาคเรียนของโรงเรียนเอกชนประเภทนานาชาติโดยให้เหตุผลว่า การเปิดภาคเรียนที่ล่าช้าจะส่งผลกระทบต่อโรงเรียนนานาชาติ และโรงเรียนนานาชาตินั้นมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนและการดูแลนักเรียนสูงกว่าโรงเรียนปกติทั่วไป ทั้งนี้เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือเหตุผลทางเศรษฐกิจโดยคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนมีความกังวลว่าการเปิดเทอมล่าช้าจะทำให้ผู้ปกครองชะลอการจ่ายค่าธรรมเนียมการศึกษาและฟ้องร้องเพื่อขอค่าธรรมเนียมการศึกษาคืน¹⁵

ในเดือนมิถุนายน นายกรัฐมนตรีได้มีแถลงการณ์แนวทางการเรียนการสอนหลังการเปิดภาคเรียน 5 แนวทาง ดังนี้ 1) โรงเรียนจะต้องสอนชดเชยให้ครบจำนวนเวลาเรียนเดิม 2) นำผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 2 ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ในช่วงแรกมาปรับปรุงช่วงเปิดเรียน 3) จัดการวัดผลที่หลากหลายมากขึ้น 4) จัดงบประมาณการเยี่ยมบ้านให้บุคลากรครูออกเยี่ยมบ้านนักเรียน และ 5) พิจารณาจ่ายเงินให้ผู้ปกครองของนักเรียนที่พิการและด้อยโอกาส

จากการสำรวจนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติด้านการจัดการศึกษาของรัฐในช่วงโควิด-19 พบว่านโยบายของรัฐในช่วงดังกล่าวสะท้อนปัญหาการจัดการศึกษา ดังนี้

นโยบายการศึกษาของรัฐไทยในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤต-19 เป็นแนวโน้มชี้ให้เห็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างชัดเจนมากขึ้น แนนอนว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยนั้นไม่ใช่ประเด็นใหม่ หากแต่ในช่วงวิกฤตที่ผ่านมา รัฐยังคงยึดและเปิดเผยความเหลื่อมล้ำนั้นให้ประจักษ์ต่อสายตาประชาชน

ความเหลื่อมล้ำแรกที่ถูกหยิบยกให้เห็นได้แก่กรณีสื่อที่จัดทำขึ้นโดยมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือ DLTV ซึ่งมีการผลิตสื่อการเรียนการสอนใช้สำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 โดยมีโรงเรียนอย่างน้อย 20,000 แห่งในพื้นที่ห่างไกลทั่วประเทศที่ใช้การเรียนการสอนออนไลน์ผ่านโครงการ DLTV ตลอดทั้งปี¹⁶ หากแต่กระแสวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไร้คุณภาพของสื่อชนิดนี้เพิ่งเกิดขึ้น หรืออาจเป็นเพราะที่ผ่านมาผู้ใช้สื่อชนิดนี้ในการเรียนการสอนมี

¹⁵ บัลลังก์ โลหิตเสถียร, “สช.เตรียมเสนอขอผ่อนผันให้โรงเรียนนานาชาติเปิดเรียน 1 มิ.ย. นี้,”

กระทรวงศึกษาธิการ, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563,

<https://moe360.blog/2020/05/23/%E0%B8%AA%E0%B8%8A-%E0%B9%80%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%9C%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%9C%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%83/>.

¹⁶ “เกี่ยวกับ DLTV,” มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563, <https://www.dltv.ac.th/about-us>.

เพียงนักเรียนในชนบทที่ห่างไกลเท่านั้นจึงไม่มีการพูดถึงคุณภาพของสื่อจนกระทั่งถูกนำมาใช้กับประชาชนกลุ่มอื่นรวมไปถึงลูกหลานของชนชั้นกลางในเมือง ปัญหาจึงได้รับความสนใจจากสังคม สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำเชิงคุณภาพว่า แม้จะมีการขยายโอกาสทางการศึกษาตามภาพที่กระทรวงสร้างขึ้นแต่ก็เป็นเพียงการขยายโอกาสในเชิงรูปแบบเท่านั้น ส่วนในเชิงเนื้อหาและความเป็นจริงไม่ได้รับการพูดถึงว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร เหตุการณ์นี้ยังสะท้อนอีกว่า การกำหนดนโยบายการศึกษาในประเทศไทยถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจในเมืองโดยปราศจากการรับฟังคนตัวเล็กตัวน้อยผู้ซึ่งจะต้องได้รับผลจากนโยบายนั้น ๆ และคนตัวเล็กตัวน้อยเหล่านั้นก็ไม่มีโอกาสจะแทรกตัวเข้ามาในกระบวนการกำหนดนโยบายหรือมีเสียงดังพอในการระบุถึงปัญหาที่พวกเขากำลังเผชิญทำให้นโยบายการศึกษาไทยจำนวนมากไร้ประสิทธิภาพ

ความเหลื่อมล้ำประการต่อมา คือ ความเหลื่อมล้ำจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเรียนการสอนในระบบออนไลน์นั้นจำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ทำให้นักเรียนจำนวนมากหลุดออกจากระบบการเรียนออนไลน์เพราะไม่มีความสามารถในการเข้าถึงอุปกรณ์เหล่านั้นได้ วิธีการแก้ไขปัญหาของรัฐคือการบอกให้ ประชาชนไม่ต้องตื่นตระหนก หากผู้ปกครองขาดความพร้อมก็ไม่จำเป็นต้องให้บุตรหลานเข้าเรียนออนไลน์ การแก้ปัญหาในลักษณะนี้เป็นการแก้ปัญหาที่ตอกย้ำให้เห็นปัญหา เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่กลับสร้างปัญหาใหม่ ขึ้นมาเพิ่มเติม กลับกลายเป็นว่าจะมีนักเรียนจำนวนหนึ่งได้รับโอกาสในการเรียนและอีกส่วนหนึ่งไม่ได้รับ โอกาสนั้นจากการเพิกเฉยของรัฐ สิ่งนี้สะท้อนว่ารัฐไม่ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมเสมอหน้ากันอย่างแท้จริง

หนึ่งในหมุดหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในระบบคือการสร้างสังคมที่มีพลวัต ดังนั้นหัวใจของการจัดการศึกษาที่ดีคือการจัดการศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมและผู้คนให้ดียิ่งขึ้น¹⁷ นโยบายการจัดการศึกษาที่เพิกเฉยต่อความไม่เท่าเทียมจึงกลายเป็นเครื่องกีดกันทางสังคมในตัวเอง แทนที่จะเป็นเครื่องมือลดการกีดกันที่มีอยู่เดิม ซ้ำยังทำให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมขยายกว้างขึ้นอีก ความเหลื่อมล้ำและความยากจนเป็นโครงสร้างทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นโดยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม¹⁸ ดังนั้น นโยบายการศึกษาจึงควรเป็นเครื่องมือในการลด ไม่ใช่ทำให้ความเหลื่อมล้ำและความยากจนนั้นเพิ่มสูงขึ้น

ท่ามกลางกระแสความภาคภูมิใจต่อคำชมขององค์การอนามัยโลกที่ยกย่องให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่สามารถจัดการการระบาดของโควิด-19 ได้อย่างดีเยี่ยม และท่ามกลางความสวยงามของอัตราตัวเลขผู้ติดเชื้อที่ลดลง ยังมีปัญหาอันเกิดจากการบริหารงานของรัฐที่ซ่อนอยู่ใต้พรมเป็นจำนวนมาก

¹⁷ Wit Witthayawate, *Prachya Kansuksa Thai*. (Bangkok: Funny Publisher, 1983), 109.

¹⁸ Hartley Dean and Lucinda Platt, *Social Advantages and Disadvantages* (New York: Oxford University Press, 2016), 14-20.

ปัญหาด้านนโยบายการศึกษาที่เช่นกัน จากบทความนี้ได้สำรวจนโยบาย มาตรการ การปฏิบัติการ และผลกระทบของนโยบายการศึกษาในช่วงการระบาดของโควิด-19 จะเห็นได้ว่า ปัญหาด้านนโยบาย การศึกษาก็เป็นหนึ่งในปัญหาจำนวนมากในปัญหาที่เกิดขึ้นจากรัฐ และนโยบายของรัฐที่มาซ้ำเติมทำให้ ปัญหาซับซ้อนขึ้นไปกว่าเดิม ท้ายที่สุดแล้วปัญหาของนโยบายการศึกษาทำให้ต้องมองย้อนกลับไปสู่ คำถามพื้นฐานของกระบวนการนโยบายว่าใครบ้างที่ควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและใคร บ้างที่จะมีอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบาย?

บรรณานุกรม

“เกี่ยวกับ DLTV”มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563. <https://www.dltv.ac.th/about-us>.

“จำนวนนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา.” สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563. <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries06.html>.

“ดรามารเรียนออนไลน์! เหตุเทพครูสอนภาษาอังกฤษออกเสียงผิดแกรมไ้แกรมมาไม่ถูก จนเกิด #save ครูวัง.” MGR Online. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563. <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9630000052303>

เทอดชาติ ชัยพงษ์. “แนวทางการดำเนินงานของศูนย์เฉพาะกิจด้านการจัดการศึกษาทางไกลใน สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เขตพื้นที่การศึกษา.” สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563. <https://drive.google.com/file/d/1L118IJLRxKHX88DpOloSmlZxjL-xK7Lu/view>.

บัลลังก์ โลहितเสถียร. “การเตรียมความพร้อมของกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนเปิดภาคเรียน 1 กรกฎาคม 2563.” กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563. <https://moe360.blog/2020/05/08/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81/>.

บัลลังก์ โรหิตเสถียร. “ศธ.สั่งสถานศึกษาทั่วประเทศ ทั้งรัฐและเอกชน ปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษ ป้องกัน การแพร่ระบาดโควิด-19.” กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563. [https://moe360.blog/2020/03/17/%E0%B8%A8%E0%B8%98-](https://moe360.blog/2020/03/17/%E0%B8%A8%E0%B8%98-%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81/)

%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A8%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0/.

บัลลังก์ โลहितเสถียร. “สช.เตรียมเสนอขอผ่อนผันให้โรงเรียนนานาชาติเปิดเรียน 1 มิ.ย. นี้.”

กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563.

<https://moe360.blog/2020/05/23/%E0%B8%AA%E0%B8%8A-%E0%B9%80%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%9C%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%9C%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%83/>.

“ไม่มีอุปกรณ์เรียนออนไลน์ไม่ต้องซื้อ กทม.ย้ำส่งครูถึงบ้าน.” Daily news. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2563. <https://www.dailynews.co.th/bangkok/776437>.

“ระบบคลังข้อมูลกลางด้านการศึกษา.” กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563. <http://www.eduwh.moe.go.th/>.

“ไวรัสโคโรนา: อนามัยโลกประกาศให้โควิด-19 เป็น “การระบาดใหญ่” ทั่วโลก.” BBC News ไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563. <https://www.bbc.com/thai/international-51838536>.

“อนุทิน” เผยส่วนตัวมองไวรัสโคโรนา เป็นโรคหวัดโรคหนึ่ง มั่นใจไทยคุมอยู่.” Work Point Today. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563. https://www.youtube.com/watch?v=_onf32i-Rm4.

“อนุทิน ยันรับมือไวรัสโคโรนา 2019 ได้ ไม่ต้องถึงขั้นปิดประเทศ.” 7HD. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563. <https://news.ch7.com/detail/390547>.

Cheung, Elizabeth. “Wuhan pneumonia: Thailand confirms first case of virus outside China.”

South China Morning Post. Accessed August 25, 2020,

<https://web.archive.org/web/20200113130102/https://www.scmp.com/news/hong-kong/health-environment/article/3045902/wuhan-pneumonia-thailand-confirms-first-case>.

Dean, Hartley and Platt, Lucinda. *Social Advantages and Disadvantages*. New York: Oxford University Press, 2016.

Grierson, Jamie. “Coronavirus lockdown raises risk of online child abuse, charity says.” *The Guardian*. Accessed August 26, 2020,

<https://www.theguardian.com/world/2020/apr/02/coronavirus-lockdown-raises-risk-of-online-child-abuse-charity-says>.

“Timeline of WHO’s response to COVID-19.” World Health Organization. Accessed August 25, 2020. <https://www.who.int/news-room/detail/29-06-2020-covidtimeline>.

Wit Witthayawate. *Prachya Kansuksa Thai*. Bangkok: Funny Publisher, 1983.

Ye, Jiancheng. “Pediatric Mental and Behavioral Health in the Period of Quarantine and Social Distancing With COVID-19” US National Library of Medicine National Institutes of Health. Accessed August 25, 2020. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7389340/>.